

Prikaz

Zoran Vitorović: Preventivna diplomacija

Besjeda, Banja Luka, Ars libri, Beograd, 2003.

Početak prošle godine u izdanju Besjede iz Banja Luke i Ars librija iz Beograda iz tiska je izašla knjiga aktualnog i rječitog naslova *Preventivna diplomacija autora Zorana Vitorovića*. Kako se radi o relativno nepoznatom i mladom autoru pred kojim je sasvim sigurno produktivna stručna, znanstvena i publicistička djelatnost, ako je suditi po onome što je ovaj autor do sada napravio u ovom području, evo na početku nekoliko riječi o njemu. Zoran Vitorović je inženjer po struci, ali novinar i publicista po vokaciji šireg senzibiliteta i interesa. Rođen je 1967. u Beogradu, a danas živi u Banja Luci i bavi se spisateljskim pozivom i istraživačkim radom na čelu Instituta za medije. Karijeru novinara započeo je na omladinskom programu *Radija Studio B*. Pisao je za listove *Interju* – Beograd, *Stav* – Novi Sad, *Nasha borba* – Beograd, *Buenos Aires Herald* – Buenos Aires, *EWf* – *East West Forum* – Beč, *Tendenz* – Beč i mnoge druge. Više godina bio je stalni saradnik – dopisnik za BBC World Service, WDR – Radio Köln itd. Koautor je nekoliko knjiga i publikacija, među kojima je i knjiga *Srpski mit (Serbische Mithos)* poznatog austrijskog novinara Malte Olševskog.

Kako spriječiti sukobe i ratove – kako glasi podnaslov ove nevelike knjižice od 125 stranica – staro je i teško pitanje koje zaokuplja čovječanstvo, vlade i umne pojedince od kada postoji organizirana zajednica ljudi i sukobi u njoj. Pitanje je zaista staro, ali je preventivna diplomacija relativno novo i nepoznato iskustvo u traženju rješenja međunarodnih konflikata. Autor ove knjige prihvatio se jedne ozbiljne zadaće: prikazati i predstaviti jednu novu ideju, malo poznat politički program i pristup međunarodnim odnosima, te na konkretnim primjerima aktualnih odnosa u globalnom svijetu valorizirati učinke ove nove strategije. Kada govorimo o preventivnoj diplomaciji treba imati u vidu da govorimo o globalnom procesu koji je još u razvoju, čije se konture i obrisi još uvijek ne mogu spoznati kao jedna zaokružena i cjelovita pojava. Stoga je autor morao uložiti mnogo truda da bi u brojnoj literaturi o suvremenim procesima u modernom međunarodnom poretku pronašao one najvažnije informacije o toj pojavi. Knjiga se sastoji od deset tematskih poglavlja. U *Uvodu* se obrazlaže znanstveni interes za pojavom preventivne diplomacije. U poglavlju koje nosi naziv *ABC klasične (tradicionalne) diplomacije* prikazane su metode i tehnike standardne diplomacije u međunarodnim odnosima. U trećem poglavlju *Ciljevi i pojam preventivne diplomacije*, kako sam naslov kaže, predstavljena je teorijska bit i praktični novum ove ideje u svijetu suvremene diplomacije. Poglavlje *Hrvatska, BiH (RS i Federacija BiH), SRJ kao poligoni isprobavanja mehanizama preventivne diplomacije u Eu-*

ropi donosi praktična iskustva i učinke pilot projekata koji su provedeni kao dio mirovnog procesa u tijeku proteklih ratova u Hrvatskoj, između Srba i Hrvata u okolini Pakraca, i BiH između Hrvata i Bošnjaka na prostoru Gornjeg Vakufa. Poglavlje *Kocka je bačena govori o ničanju Centara za preventivnu diplomaciju diljem svijeta, a poglavito od 1992. godine koja se smatra graničnom točkom za razvoj ove ideje. Poglavlje »Dječje bolesti« preventivne diplomacije donosi probleme u društvenom ne/razumijevanju nove diplomatske prakse u kontekstu univerzalnih ljudskih prava i civilizacijskih tečevina različitih kultura kao temelja za sukob ili dijalog. U Zaključku knjige konstatira se da klasična diplomacija polako nestaje i prepusta svoje mjesto novim metodama i tehnikama prevencije sukoba, u čijoj osnovi nije država i njezin suverenitet, već čovjek-pojedinac-građanin kao centar političkih odnosa. U Pojmovniku su ukratko navedena temeljna značenja glavnih odrednica iz područja diplomacije, međunarodnih odnosa i vanjske politike korisna za bolje razumijevanje prikazane problematike. U dodatku knjige nalazi se web-adresar s najvažnijim internet-adresama međunarodnih organizacija, akademskih institucija i nevladinih asocijacija koje se bave promocijom i zastupanjem ideja i prakse preventivne diplomacije, kao i Bibliografija sa sedamdesetak bibliografskih jedinica korištenih u pisanju ove knjige. Trenutačno se u svijetu vodi više ratnih sukoba nižeg ili višeg intenziteta. Samo njihovo postojanje svojevrsan je dokaz neuspjeha klasične diplomacije. Ideja preventivne diplomacije podrazumijeva osmišljen koncept političkih, diplomatskih, ekonomskih, kulturnih, medijskih i drugih mjera na prevenciji i sprečavanju prerastanja potencijalnih konflikata u sukobe šireg obujma. Povijest preventivne diplomacije kreće se uzlaznom putanjom. U sklopu klasične diplomacije i ranije su poduzimane specifične mjere usmjerene na prevenciju i sprečavanje sukoba između država i naroda. Prvi bitniji pokušaj da se preventivna diplomacija promovira kao dio organiziranih zajedničkih mjera međunarodne zajednice na svjetskoj razini dogodio se 1992. godine na summitu Vijeća sigurnosti UN-a kad je tadašnji generalni tajnik UN-a Boutros Boutros Ghali izložio političku doktrinu globalnog društva – preventivnu diplomaciju (*Program UN-a za mir*). Iste godine Georg Bush stariji, predsjednik SAD-a promovirao je novi svjetski poredak, formalno baziran na univerzalizmu ljudskih prava, a koji je u stvarnosti je predstavljao prikrivenu spremnost američke hegemonije u posthladnoratovskoj eri. Osmog septembra 2000. na tzv. Milenijskom summitu UN-a glavni tajnik UN-a Kofi Annan predstavio je javnosti globalni pakt, kao instrument solidarnosti država, naroda i poslovnih asocijacija, koji sadrži i mjere preventivne diplomacije kao dio ostvarivanja milenijjskih ciljeva UN-a. Kao rezultat toga u svim državama svijeta se nakon 1992. pojavljuju različite nevladine organizacije, instituti, škole i druge institucije koje u širem ili užem smislu rađe na problemu preventivne diplomacije. Zahvaljujući takvom razvoju događanja danas mnoge međunarodne organizacije od OUN-a, OESS-a, Interparlamentarne unije i drugih, imaju organizirane mehanizme i instrumente za provođenje preventivne diplomacije. Rodonačelnikom preventivne diplomacije u akademskoj*

sferi smatra se dr. Jozef Montvil, direktor Programa preventivne diplomacije Centra za strateške studije iz Washingtona i svjetski relevantan stručnjak za psihodinamiku etničkih konflikata. Ovaj predavač političke psihologije s Harvarda i Medicinske škole Univerziteta u Virginiji, prvi je definirao ono što se zove tzv. »drugi put« ili neslužbenu diplomaciju. Prema toj teoriji preventivna diplomacija se fokusira na male požare, iskre ili samu pojavu dima sukoba u svijetu i tada na temelju koncepta političke psihološke analize nastoji dati pravu dijagnozu, a zatim slijede praktične preventivne diplomatske mjere kroz neformalni, nezvanični dijalog ljudi, prije nego što iskre prerastu u veliku ratnu vatru. Svako postkonfliktno rješavanje povijesnih sukoba zahtijeva mnogo novčanih sredstava, kompliciranije mehanizme pomirenja, praktične korake za saniranje posljedica rata kojima treba duže da bi dale rezultat itd., zbog čega se preventivna diplomacija pokazuje kao praktičnije, jeftinije i djelotvornije sredstvo obuzdavanja sukoba. Geslo preventivne diplomacije mogla bi biti narodna izreka: Bolje spriječiti nego liječiti. Sistem preventivne diplomacije podrazumijeva veću ulogu nevladinih organizacija, građanskih inicijativa, nezavisnih intelektualaca, književnika, sportaša i običnih ljudi u prevenciji konflikta, osim formalnih predstavnika država, političara, državnika i ambasadora. Prema vlastitim riječima, ovo je samo prva knjiga iz zamišljene trilogije, od koje će druge dvije knjige nositi jednako simbolične i inspirativne naslove: *Preventivni rat* i *Preventivni mir*. Primjer Iraka pružio je tragičnu sliku dokle može dovesti sadašnja doktrina »preventivnog napada« koju provodi vlada SAD na čelu s predsjednikom Georgom Bushom, čak i kad se radi o evidentno nedemokratskim i totalitarnim režimima. Stoga je preventivna diplomacija mogućnost da se izbjegne unilateralizam u međunarodnim odnosima i svijet vrati na pozicije multilateralizma i dogovaranja na razini UN-a u cilju rješavanja otvorenih pitanja suvremenog svijeta. U ovoj knjizi autor je samo započeo obrađivati temu iz naslova, predstavljajući glavnu ideju i dajući osnovne informacije. Tu pionirsku zaslugu autora ističu i recenzenti knjige prof. dr. Miodrag Živanović i dr. Vladislav Marjanović. Stoga je ona sasvim dobar uvod u buduće još temeljitije i kompleksnije istraživanje ove respektabilne teme međunarodnih odnosa. Šteta je što autor nije imao strpljenja za detaljniju razradu nekih poglavlja i snažnije argumentiranje. U svakom slučaju, ova knjiga će poslužiti kao koristan vodič svakom budućem istraživaču sprečavanja sukoba u suvremenom svijetu. Nadamo se, prije nego što se svijet nađe u nekom novom ratu.

Dorđe Latinović